

Fig. 2. Costeșele potcorovenești grup A din necropola Ardeșului veche. 1-2, 4, 8-11 Győrbovoly, 3, 7 Zoltán; 5 Potlăc, 6 Sereș; 10 Károly; 11 Ókanyos E.

Elemente de rit și ritual funerar în grupul Suplacu de Barcău

Așezarea de la Suplacu de Barcău "Corău" a fost semnalată de Emeric Salanki care colectase materiale de pe suprafața sitului, materiale ajunse apoi în colecțiile muzeului din Oradea și Zalău. Primele cercetări sistematice au început în anul 1973, săpăturile fiind efectuate de Doina Ignat (1998, p.18-20). Cercetările au continuat de-a lungul anilor până în 1990. Noile realități din zonă, lucrările de construcție ale barajului de acumulare de la Suplac care afectează aproape în totalitate situl de la Corău, au indus necesitatea efectuării unor cercetări preventive, atât pe teritoriul județului Bihor cât și al județului Sălaj. Cercetările au fost reluate în 2002 (Matei și colab., 2003, p.246-248) continuând și în anul 2003 (colectiv de cercetare: A.I.V.Matei, I.Bejinariu, S.Băcueț Crișan, D.Băcueț Crișan, H.Pop). Astfel la informațiile existente referitoare la habitat, economie și credințe religioase am adăugat informații noi datorate descoperirilor de complexe și a unei mici necropole de incinerare constituită din 5 morminte (informațiile sunt limitate de cercetarea unei mici zone din necropolă).

Grupul Suplacu de Barcău a fost definit pe baza cercetărilor de la Suplac și Tășad fiind împărțit în trei etape de dezvoltare cu unele intermediare (Ignat, 1998, p.23-24). Răspândirea geografică a grupului nu poate fi încă definitivată, cercetările din ultimii ani nu au adus prea multe informații cu privire la alte așezări care să poată fi atribuite grupului. La fel ca și etapa finală a grupului Iclod și finalul grupului Suplac v-a constituit baza de formare a culturii Tiszapolgar (Ignat, 1998, p.21).

Descoperirile funerare de până în anul 2000 au indicat ritualul preferat de comunitatea de la Suplac și au inclus în spectrul neoliticului dezvoltat și târziu, ritualul incinerăției.

În anul 1984 - în așezarea de la Suplac a fost descoperit primul mormânt de incinerare-M1. Într-o groapă de mici dimensiuni au fost depuse trei vase. Oasele calcinate au fost depuse într-o urnă. După analizele de laborator s-a constatat faptul că oasele aparțineau unei femei tinere (Ignat, 1985, p.275-278).

M2 de la Suplac a constat dintr-o groapă de dimensiuni reduse. La suprafața complexului au fost depuse fragmentele unei cupe cu picior. Fundul gropii prezenta o pojghiță subțire de pământ ars sub care urma un strat de cărbune în care au fost găsite oasele calcinate. Cel de-al treilea mormânt de la Suplac a fost descoperit într-o groapă tronconică, puțin adâncă - 0,45 m și consta din resturile osoase calcinate și o dală. Fundul gropii a fost și în acest caz ars (Ignat, 1998, p.57-58).

Cercetările din 2002 - 2003. În campania 2002 au fost cercetate trei morminte două de inhumare M1 și M2 și unul de incinerare M3. M1 aparține grupului Suplac faza A II-a, M2 grupului Pișcolt târziu iar M3 nu a prezentat inventar.

În cazul M 2 avem de a face cu un întreg complex legat de trecerea în neființă a celui decedat. Un bordei sau o groapă de mari dimensiuni a fost umplută

până la un anumit nivel cu pământ și bolovani (de la - 3 m adâncime până la - 2,1 m) peste care s-a așezat un covor de fragmente ceramice și lespezi de piatră. Pe acest covor a fost descoperit scheletul bine păstrat al unui individ de statură impresionantă, corpul fiind acoperit de fragmente ceramice de la un vas de mari dimensiuni. Pe tot acest ansamblu a fost depus un alt nivel de pământ negru de aceeași factură cu cel din partea inferioară a complexului, gros de aproximativ 20 cm. Pe acest nivel la - 1,3 - 1,5 m, în zona capului (la ceafă) au fost depuse două rășnițe și un vas de mari dimensiuni în care am identificat semințe carbonizate. Scheletul are orientarea N - S, chircit pe partea stângă, cu mâinile aduse la față. Materialul ceramic printre care se remarcă fragmente pictate cu bitum pe un fond galbui sau roșu lustruit, la care se adaugă elementele de rit și ritual ilustrate atribuie complexul grupului Pișcolt faza mijlocie sau târzie.

M 1, surprins pe o latură a locuinței L 1 la - 1,1 m, s-a conturat ca o pată galbuie-maronie care taie complexul cu M 2. Este tot un mormânt de înmormântare foarte prost păstrat, orientat E - V. Defunctul a fost depus în poziție chircită pe partea stângă, cu mâinile îndoite spre față. Inventarul a fost foarte bogat, constând din 9 vase depuse de-a lungul corpului pe partea stângă. Unul din vase a fost umplut cu bulgări de ocră roșă.

M3 a constat dintr-o groapă de mici dimensiuni în care au fost depuse oase calcinate. Nu a existat nici un inventar.

În anul 2003 au fost descoperite morminte în secțiunile SI, SII și SIV. SII din 2003 a prezentat 4 nivele de locuire repartizate diferit pe traseul secțiunii. Primul nivel aparține epocii romane, cel de-al doilea, identificat numai pe primii 10m ai secțiunii de 50 m, aparține grupului Suplac III și îi corespunde locuința L.6. Nivelul trei a fost surprins pe toată suprafața secțiunii și aparține grupului Suplac II. Acestui nivel îi corespund mormintele M 6-M12 de incinerare, locuințele L 7, L.8. Nivelul cinci, din nou, nu a fost surprins pe întreaga suprafață a secțiunii, aparține culturii Criș.

În anul 2003 au fost identificate 14 morminte. Precizăm faptul că în nici unul din cazuri nu au fost realizate analize osteologice, atribuirea lor ca morminte fiind făcută în unele cazuri după caracteristicile deosebite ale complexelor: oase arse, depuneri de vase, gropi arse în care au fost depuse oase calcinate și materiale speciale.

M4/ 2003 a fost cercetat în martorul dintre două casete din 2002 CA și CO. La prăbușirea profilului au fost observate fragmentele unei cupe cu picior (întregită ulterior). Printre oasele calcinate, grupate sub piciorul cupei, au putut fi identificate fragmente de calotă craniană și de la oasele lungi. După tipul cupei și decor, credem că mormântul aparține etapei Suplac II.

M5 a prezentat caracteristici aparte și nu aparține grupului Suplac.

Majoritatea mormintelor de incinerare au apărut în cadrul secțiunii II/ 2003, secțiune amplasată spre periferia sudică a așezării. De altfel în ultimii metri, 45 - 50, ai secțiunii nu a fost identificat nici un nivel de cultură.

M6 conturat în caroul 35 - 36 la - 0,72 m. Groapa mormântului din nou de mică dimensiune și adâncime, conținea fragmente de vase cu picior și oase arse răspândite printre fragmentele ceramice.

M7 conturat spre capătul secțiunii m 43 - 44, la - 0,35 m adâncime. S-a conturat o groapă de mici dimensiuni în care au fost descoperite mai multe vase sparte și numeroase oase calcinate. Complexul nu prezenta urme de ardere, pigmenții de cărbune identificați provenind de la resturile de incinerare. Materialul ceramic este în curs de prelucrare, sunt fragmente de cupe cu picior de mici dimensiuni, castroane sau oale tot de dimensiuni reduse. Ceramica este foarte proastă din punct de vedere calitativ, în pastă fiind utilizat măl, arderea slabă.

M8 și M9 au fost sesizate în profilul estic, respectiv vestic al secțiunii în caroul 33 - 34 la - 0,7 m și - 0,55 m adâncime. Aparțin aceluiași nivel de locuire, diferențele de adâncime fiind date de panta dealului unde a fost amplasată secțiunea. M11 și M12 au fost observate de asemenea în profilul secțiunii SII.

M10, M13, M14 au fost cercetate în secțiunea SU/2003, sectorul periferic estic. A fost identificat un singur nivel de cultură de care țin toate complexele. M10 a fost amplasat în apropierea CN2 (locuință de suprafață) iar M11 și M12 în proximitatea CN1 (locuință de suprafață). Mormintele sunt mai sărace în materiale ceramice, în unul din cazuri alături de ceramică a fost depusă o statueta fragmentară.

M15, M16, M17, M18 au fost cercetate în secțiunea IV/2003 și sunt diferite din punctul de vedere al ritualului. Ritual, incinerarea, se păstrează dar materialele și modul de amplasare sunt diferite. Sunt gropi arse atât pe fund cât și pereții. În gropi au fost depuse fragmente ceramice pictate, oasele calcinate în strat compact, iar complexul a fost căpăcuit cu alte fragmente ceramice. În cazul M18 groapa mormântului era de dimensiuni ceva mai mari, partea surprinsă în sectorul 31 - 32 având diametrul de aproximativ un metru. Și în acest caz groapa a fost arsă. Dat fiind faptul că ceramica descoperită în aceste ultime morminte nu a prezentat urdere secundară considerăm că groapa a fost arsă înainte de depunerea inventarului, fenomen ce face parte probabil dintr-un ritual de purificare.

Cercetările din 2002 - 2003 au confirmat ritualul funerar preferat de comunitățile de la Porț "Corău" (Suplacu de Barcău "Corău"). Majoritatea mormintelor sunt de incinerare, doar două sunt de înmormântare (M1 și M2) dintre acestea M2 aparține grupului Pișcolt etapa mijlocie sau târzie.

Până în acest moment nu am reușit să înțelegem această schimbare evidentă de rit funerar, în Transilvania, cu excepția mormintelor de incinerare aparținând grupului Suplacu de Barcău, mormintele de la Suplac (Porț), Tășad, se cunosc numai două morminte de acest gen la Zalău (Bejinariu, 1997, p.9-15) și Gura Baciului (Lazarovici, Maxim, 1995, p.186-187). Pentru mormintele nou descoperite, nu există încă analize antropologice, care să indice apartenența la o anumită categorie de vârstă sau sex. Pentru mormintele de la Suplac și Tășad s-a dovedit faptul că acestea au aparținut unor copii sau femei tinere (Ignat, 1998, p.56-58).

S-ar putea ca lipsa mormintelor de incinerare în alte situri să reprezinte numai un stadiu al cercetărilor mai ales că descoperirile funerare sunt destul de rare în siturile cercetate în nord-vestul României.

Având în vedere faptul că situl de la Porț (Suplacu de Barcău) va fi în totalitate afectat de construirea barajului de acumulare și se impune cercetarea

integrală, aceste descoperiri sunt numai o mică imagine a ceea ce această așezare mai are de oferit.

The rite and ritual funerary to the neolithic group Suplacu de Barcău

(Summary)

The settlement from Suplacu de Barcău (Port) Corău, had been announced by an amateur archaeologist in 1970.

From 1973 and till in 1992, Doina Ignat from the Museum of Tarii Crisurilor, has researched the area and identified a new cultural group, called Suplacu de Barcău.

The researches were taken back in 2002 and continued in 2003 because of the building of a storage dam which destroyed the whole area of the site.

There were identified levels or complexes belonging to the Roman epoch (II-th - III-th centuries), Iron Age, Cotofeni culture, Suplacu de Barcău group, Piscolt group and Starcevo Cris culture.

The discoveries regarding the funerary rite and ritual are remarkable. Except two of the graves, which are inhumation graves, M1 and M2/2002, all of them are cremate graves, M3 - M18. Although a part of the graves are into the dwellings, we can notice a differentiation between the necropolis and the settlement. This thing was best reflected in section S2/2003, where we identified 7 cremate graves, layed on two lines.

Regarding the ritual, we can notice one thing: there are cremate graves into small pits, in which were deposited the cremate fragments, the grave goods. The grave goods consisted in vessels, rock tools- chisels, blades; a single case contained a fragmentary female statuette. The earliest graves, belonging to the first stage of Suplacu de Barcău group (or, perhaps belonging to a painted pottery horizon, of type Cluj - Cheile Turzii - Pericei) are in bigger pits, with the walls and the bottom burned. In this case, there have been layed pottery fragments, painted in spirals and the vessels were spreaded into the pit.

The inhumation graves - M1 were discovered in the same section (S03), M1 se adanceste into the complex with M2.

M1- inhumation grave, very bad reserved, layed in contracted position on the right side, having near the head 9 vessels, one full of red ochre. This grave was attribute to Suplac II group

M2- contain a small pit, where on a "bed" of glass was found a skeleton very well reserved, covered with pottery fragments. On a superior level, near the head, were layed two mills and a vessel with carbonated grain. The grave was attribute to Piscolt group.

There hadn't been efectuated anthropological analyses till now to identify the sex or the age of the dead people and the different funerary manners - cremate or inhumation.

The researches will be continued next years and we hope to identify the rest of the cremate necropolis.

Bibliography

Bejinariu I. Un mormânt de incinerare neolitic descoperit la Zalău // *Crisia*. - 1997. - P.9-15.

Ignat D. Un mormânt de incinerare descoperit în așezarea neolitică de la Suplacu de Barcău // *Crisia*. - 1985. - XV. - P.275-278.

Ignat D. Grupul cultural neolitic Suplacu de Barcău. - Timișoara, 1998.

Lazarovici Gh., Maxim Z. Gura Baciului. - Cluj - Napoca, 1995.

Matei ALV. și colab. Șantierul arheologic Porț "Corău" // *Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2002*. - Covasna, 2003. - P.246-248.